

Utdanningsdirektoratet
Postboks 9359, Grønland
0135 Oslo

Dato: 09.03.2012
Vår ref.: HEJ
Deres ref.:

Høring: Forslag til innføring av valgfag

Det vises til Utdanningsdirektoratets høring om forslag til innføring av valgfag. Denne høringsuttalelsen gjelder vedlegg 1: Innspill til nye valgfag fra høsten 2013. Avslutningsvis vil vi knytte noen kommentarer til det nye valgfaget "Produksjon av varer og tjenester".

Finansnæringens Fellesorganisasjon, FNO, mener at temaet personlig økonomi ikke er tilstrekkelig dekket i dagens læreplaner. Fordi en ryddig økonomi utgjør en del av grunnlaget for et greit liv, er kunnskap om personlig økonomi allmennkunnskap. Primært mener FNO derfor at personlig økonomi bør få større plass i den obligatoriske læreplanen i grunnskolen. Når det nå åpnes for nye valgfag, mener vi at et valgfag i personlig økonomi er et godt startpunkt. Ambisjonen bør være å utvikle faget videre slik at det kan bli et obligatorisk fag i grunnskolen på et senere tidspunkt.

FNO foreslår at det etableres et nytt valgfag med arbeidstittel "Praktisk personlig økonomi" fra høsten 2013. Begrunnelsen er at kompetanse i personlig økonomi etter FNOs mening er fundamentalt for å kunne mestre overgangen til et selvstendig voksenliv.

FNO viser til den pågående debatt vedrørende norske ungdommers behov for økt kunnskap om personlig økonomi. Vi er av den oppfatning at bedring av økonomiforståelsen er et sentralt virkemiddel når det gjelder å forebygge økonomiske problemer blant ungdom.

Begrunnelse for forslaget

- Å ha innsikt og orden i sin egen økonomi er etter FNOs mening viktig for å kunne leve et godt liv. Bankene har erfart at moderate betalingsproblemer kan unngås hvis de unge lærer seg budsjettering og får større bevissthet omkring eget forbruk. Kunnskap gir også den enkelte mulighet til å kunne planlegge og sette av penger til sparing. Mangelfull

kompetanse innebærer stor risiko for at man tar dårlige beslutninger. Det bør således være i samfunnets interesse at sunne økonomiske holdninger videreformidles til neste generasjon.

- Ungdom møter mange økonomiske utfordringer når de flytter hjemmefra og skal etablere seg på egenhånd. Overgangen fra ungdom til voksen er krevende økonomisk, og det er lett å trå feil dersom man ikke har nødvendig kompetanse. På kort sikt handler utfordringene om å få styring og kontroll over hverdagsøkonomien, og på lengre sikt dreier det seg om å skaffe nok kapital slik at de unge kan etablere seg i egen bolig.
- Samfunnet blir stadig mer komplisert. Valgmulighetene er tallrike på de fleste livsområder, og mange av valgene har direkte betydning for vår personlige økonomi. Den nye pensjonsreformen i 2011 er et godt eksempel, fordi den aktualiserer betydningen av å kjenne regelverket for å kunne drive langsiktig økonomisk planlegging. Kunnskap om folketrygd og behovet for sparing bør derfor være en helt naturlig del av grunnopplæringen. Forsikring er også et område som griper inn i alle deler av hverdagslivet. Noen forsikringer er lovpålagte, men man selv må ta ansvar for andre. Her er det også behov for mer kunnskap.
- Hver fjerde inkassosak er mot personer under 25 år, viser tall fra inkassobransjen. Selv om betalingsproblemer totalt sett gjelder få personer, er det svært betenkelig at betalingsanmerkninger øker blant unge mennesker. Det gir grunn til bekymring. På denne bakgrunn har flere tatt til orde for at personlig økonomi bør inn som et eget fag i skolen. Finansnæringen deler dette synet.
- Flere internasjonale undersøkelser som blant annet er gjennomført i regi av OECD har vist at det generelle kunnskapsnivået i befolkningen om økonomi og finans er lavt. Situasjonen er ikke annerledes i Norge, viser blant annet forskning fra Nyhus og Poppe¹. Det er få som forstår begreper som rente og inflasjon, og flere vet ikke at ulike investeringer kan ha ulik risiko, eller hvordan de kan minimere eller spre risiko. Mange er dårlig forberedt på å ta gode, langsiktige finansielle beslutninger. Dette er viktig kunnskap.

Opplæring i personlig økonomi handler i bunn og grunn om å lære barn og ungdom å forstå verdien av penger, og det handler om å gi de unge nødvendige ferdigheter for å kunne leve et selvstendig voksenliv.

---

¹ "Prosjektet: Finansiell kunnskap i Norge" ved Ellen Katrine Nyhus, universitetet i Agder og Christian Poppe, Statens institutt for Forbruksforskning.

Mer om FNOs forslag til nytt valgfag

Målet med opplæringen må være å formidle holdninger og nødvendige ferdigheter til de unge slik at de skal kunne styre sine penger på en god måte gjennom hele livet.

Undervisningen må inneholde spørsmål om holdninger og atferd, i tillegg til kunnskaper og ferdigheter.

Kunnskapsdepartementet har satt noen mål for fornyingen med de nye valgfagene: opplæringen skal *gjøres mer motiverende* gjennom å være *praktisk og variert, utfordrende og relevant*. FNO mener at et nytt praktisk fag i personlig økonomi kan innrettes slik at det tilfredsstiller disse målene:

- **Motiverende** - dersom problemstillingene tilpasses aldersgruppen slik at den kjenner seg igjen og opplever dem som relevante, vil det motivere de unge til å lære.
- **Praktisk og variert** – det er naturlig å knytte ulike typer praktiske oppgaver til faget, som prosjektarbeid, rollespill, gründercamp, elevbedrift. Entreprenørskap kan brukes som metode.
- **Utfordrende** – faget vil uten tvil fremstå som utfordrende dersom elevene må foreta konkrete og realistiske valg, og dersom de må lære å prioritere og å se konsekvenser av valgene de foretar. Andre elementer kan for eksempel være dilemmatrening.
- **Relevant** – det bør skapes flere arenaer for læring gjennom samarbeid med lokalt næringsliv, banker og forsikringselskaper. Lokalt gjøres det mye på dette området i dag, og flere av våre medlemmer deltar aktivt i samarbeid med skolene. Mye av det arbeidet som gjøres kan passe inn et nytt valgfag, og i det nye faget bør man legge opp til et slikt samarbeid.

I tillegg er det naturlig å bygge inn elementer av basiskunnskap i det nye valgfaget, som:

- **Finansiell terminologi:** Å lære om ord og uttrykk slik at de unge forstår økonomiske nyheter og kan orientere seg i finansmarkedet.
- **Informasjonskilder:** Hvor kan de unge finne god informasjon om ulike finansielle produkter? Hvor kan de få hjelp og rådgivning?
- **Konsekvenser:** Hva er fremtidige konsekvenser av ulike valg over tid? Eksempler:
  - Betalingsunlatelse,
  - Finansiering av forbruk ved kreditt vs. sparing,
  - Valg av dyr bolig/bil vs billig bolig/bil
  - Forsikringsavtaler og konsekvenser av å være uforsikret
- **Strategi:** Finne alternative løsninger for å bedre økonomisk situasjon: reduksjon i kostnader, økning i inntekter

Elementer fra dagens læreplaner

FNO foreslår at det nye valgfaget knyttes til basisfagene *matematikk og samfunnskunnskap*. Vi mener også at det er naturlig å trekke inn elementer fra *filosofi og etikk* samt fra *norskfaget*.

I læreplan for **Matematikk fellesfag** er det blant annet satt følgende kompetansemål som det er naturlig å knytte til det nye valgfaget:

- sammenligne og regne med hele tall, desimaltall, brøker, prosent, promille osv.,
- **sette opp enkle budsjett og gjøre beregninger omkring privatøkonomi**
- bruke digitale hjelpemidler

I læreplan for *samfunnsfag* under **Samfunnskunnskap** er det blant annet satt følgende kompetansemål:

- planlegge, gjennomføre og presentere problemorienterte samfunnsfaglige undersøkelser
- finne frem til og presentere aktuelle samfunnsproblemer
- legge en plan for å starte og drive en bedrift
- beskrive hvordan forbruksmønsteret har utviklet seg i Norge og gjøre rede for forbrukernes rettigheter
- diskutere årsaker til og følger av kriminalitet

Under det siste punktet vil vi spesielt nevne spørsmål om svindel og forebygging av økonomisk kriminalitet. Samfunnet er tjent med at det formidles sunne holdninger til de unge om dette.

Valgfaget kan også knyttes til elementer fra læreplanen i *filosofi og etikk* under **religion, livssyn og etikk**: Et av målene i faget er å drøfte likeverd og likestilling. Etter vår mening hører *økonomisk likestilling* inn her. Når man diskuterer personlig økonomi, er det også naturlig å drøfte *verdivalg* (.....). Sparing og forbruk er eksempler på dette.

Fra faget *norsk* i ungdomsskolen er det naturlig å hente følgende kompetansemål:

- uttrykke egne meninger i diskusjoner og vurdere hva som er saklig argumentasjon
- gjennomføre enkle foredrag, presentasjoner, tolkende opplesing, rollespill og dramatisering, tilpasset ulike mottakere.

FNOs bidrag

Mer kunnskap om personlig økonomi kan hjelpe unge mennesker til å unngå økonomiske fallgruver, for eksempel i forbindelse med boligetablering. Det er mange valg man må ta på veien til egen bolig, og her er det lett å trå feil. Sammen med Husbanken og NAV har vi under arbeid en modell som kan danne utgangspunkt for et undervisningsopplegg i praktisk personlig økonomi. Modellen illustrerer veien til egen bolig og viser hvilke valg som kan dukke opp underveis. Ved å endre forutsetninger om inntekt og forbruk kan elevene se

konsekvensene av sine valg. Dette er relevant kunnskap som de unge vil ha nytte av senere i livet. Etter vår mening kan denne modellen og de temaene og problemstillingene som inngår i den danne kjernen i det nye valgfaget.

FNO ønsker å bidra til å skape en større forståelse for sammenhengen mellom valg og konsekvenser når det gjelder personlig økonomi, og samarbeider blant annet med Ungt Entreprenørskap (UE) for å få til dette i skolesektoren. Vi tror at det nye valgfaget blir mer relevant og interessant dersom faget knyttes til det praktiske arbeidslivet.

Vi er klare til å øke vår innsats overfor skolen på dette området, og i samarbeid med utdanningsetaten vil vi gjerne bidra til å gjøre faget praktisk og relevant.

Vi håper at vårt forslag om et nytt valgfag i personlig økonomi vil bli positivt mottatt. FNO bidrar gjerne med innspill til hvordan faget kan utformes nærmere.

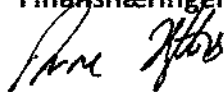
Valgfaget *Produksjon av varer og tjenester*

Etter FNOs mening bør fagemner fra *personlig økonomi* også tas inn i valgfaget *Produksjon av varer og tjenester*. Det er fordi vi mener at det er naturlig å starte med egen økonomi før man begynner å arbeide med problemstillinger knyttet til bedriftens økonomi. Vi tror at en slik innfallsvinkel vil gjøre valgfaget enda mer relevant.

FNO tror også at det er fornuftig å bygge videre på det gode samarbeidet som allerede finnes mellom lokalt næringsliv - deriblant bank og forsikring - og skole. I denne sammenhengen vil vi også trekke frem de gode erfaringene finansnæringen har med å samarbeide med Ungt Entreprenørskap.

Med vennlig hilsen

Finansnæringens Fellesorganisasjon

Arne Hyttnes

Administrerende direktør